

СТ А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Лалка Борисова
Международно висше бизнес училище – Ботевград,
научна специалност: „Икономика и управление (по отрасли)“

член на научно жури в конкурс за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, обявен от УНСС, катедра „Международни икономически отношения и бизнес“, София

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по ПН 3.8. Икономика

Автор на дисертационния труд: Ивет Георгиева Тилева

Тема на дисертационния труд:
„Икономическата психология като фактор в международните икономически отношения“

Основание за представяне на Становището: Участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед № 220/03.02.2020 г. на Зам. Ректор по НИД на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Ивет Тилева се е обучавала по докторска програма към *катедра „Международни икономически отношения и бизнес“* по научна специалност *„Световно стопанство и МИО (теория на МИО)“*, съгласно Заповед на Зам. Ректор по НИД на УНСС № 993/09.05.2016 г. Обучението е осъществено в редовна форма на обучение.

Развитието на творческата биография на докторантката красноречиво показва концентрация на изследователската дейност в добре структурирано направление в сферата на икономическата психология и международните отношения.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Докторската дисертация е в обем от 196 страници (основен текст 172 страници), списък на научните приноси, използвана литература, приложения, структурирани в три глави.

Първа глава (Генезис и развитие на научните направления, свързани с Икономикс, Психология и Икономическа Психология) има подчертан теоретичен характер, в нея се въвеждат и анализират основните понятия и определения на различни автори за генезиса и развитието на научните направления, свързани с Икономикс, Психология и Икономическа Психология.

Докторантката разглежда посочените направления, теории и концепции на известни автори по темата, с цел да направи преход към икономическата психология, за да обоснове нейното приложение в икономиката, прави собствени заключения и изводи, формулира термин „психологическа ергодичност“, въз основа на ергодични индикации в българската икономика. Аргументира нуждата от приложение на психологията в икономиката като фактор за развитие на националните икономики и на Международните икономически отношения (МИО) в глобален план.

Втора глава (Еволюционни етапи при изучаването на процеса за вземане на решение в икономиката. Практически аспекти) докторантката фокусира своето изследване върху процесите на вземане на решение и изборите, които правят заинтересованите лица, за да се постигне ефективност в резултатите от дейността. В този параграф се систематизират основните проблеми, свързани с процеса на вземане на решение в икономически план, което засяга степента на рационалност в човешкия избор, която в определени случаи бива занижена поради емоционални поведенчески прояви. Проследява се еволюцията на вземане на решение, въз основа на публикациите на водещи автори по темата (Р. Декарт, Л. Робинс и др.), като се развива идеята за

асоциативното мислене в икономиката. Така на основата на анализа, докторантката прави извод за влиянието не само на моментната ситуация, но и на отминали събития, които са в основата на несъзнаваните психични процеси, които от своя страна също биха могли да окажат влияние върху крайното икономическо решение.

Трета глава (Специфики на процеса за вземане на решение при определени форми на МИО. Емпиричен анализ) има емпиричен характер. В нея докторантката изследва казуси и примери от действителността, които подпомагат изследването на процеса за вземане на решение на различни нива при отделни форми на МИО. Проследява се действието на психологическите фактори на институционално ниво, провежда се изследване, което представя съотношението между емоционалност - рационалност в международните бизнес отношения на фирмено ниво. Дипломантката въвежда и апробира нов термин „скрита емоционалност“, в опит да се докаже наличието ѝ в международните търговските сделки и съпътстващите ги преговори, прави се задълбочен анализ на поведенчески проявления в зависимост от националността на отделните контрагенти. Проведен е полеви експеримент в сферата на международната търговия с маркетингови продукти, в контекста на международните финанси е приведен пример, който се свързва с психологическите инструменти за манипулация на избора на финансовите пазари. Направени са изводи за поведенчески прояви, свързани с рационалност и емоционалност при вземане на решения в бизнес сделките. Вследствие на анализа, се стига до заключение, че динамиката на процеса за вземане на решение при отделните форми на МИО зависи от различни фактори

Заглавието е ясно формулирано и е в тясна връзка с докторската теза, предмета, целта, задачите и структурата на изследването. Целта, задачите и предметът на изследването са коректно формулирани, а обектът – изследване на икономическата психология и нейното приложение в системата на МИО, е сполучливо избран. Предметът на изследване (процесът за вземане на решение при отделни форми на МИО, връзката рационалност – емоционалност) в дисертацията е актуален и значим от управленска и икономическа гледна точка,

а изложението в нея отговаря на необходимите методологически и методически изисквания, свързани с написването на подобен труд. Използваната литература е цитирана коректно, а емпиричният материал е поднесен със съответните пояснения за характера и надеждността на съответните методи на изследване и използваните източници на информация.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Приемам приносните моменти в дисертационното изследване (1, 2 и 3 - с научен принос и 4 – с научно-приложение в практиката).

1. Анализирана, синтезирана и обобщена е голям обем теоретична информация за Икономическата психология и ролята ѝ за МИО;

2. По безспорен начин се доказва, че това е първият труд на икономист в сферата на Икономическата психология;

3. Въвеждане нов научен термин „психологическа ергодичност“ и създаване на нова парадигма за ергодичността в международната икономическа система;

4. Доказана е основната теза за съотношение между „рационалност“ и „емоционалност“ в търговските решения от международния бизнес, като при определени условия емоционалността има осъзнат и неосъзнат характер, явява се доминиращ фактор, който влияе при вземане на решение.

Научните и научно-приложните резултати в дисертационния труд обогатяват методическите подходи и разкриват нови факти в областта на съвременните измерения на Икономическата психология и ролята ѝ за МИО.

Посочените научни и научно-приложни постижения в дисертацията са лично дело на докторантката. Справката за приносите правилно представя научните постижения в дисертацията.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантката има необходимите публикации по дисертацията –изнесени доклади на международни конференции и участие в кръгла маса на тема: „Съвременна динамика на икономическите теории“.

5. Оценка на автореферата

Трябва да отбележа, че докторантката коректно представя съдържанието на дисертацията в предложени автореферат. Справката за приносите правилно представя научните постижения в дисертацията.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Като член на журито по конкурса за образователна и научна степен „доктор“ нямам бележки по представената дисертация и изследователската дейност на докторантката. Доброто познаване на теорията и практиката на психологията и влиянието ѝ в икономическите процеси, международните икономически отношения, психологическите анализи на пазарно поведение и вземане на решения, е добра основа за надграждане на изследванията в тази посока.

Имам един въпрос към докторантката:

1. В мотивите за вземане на решение има два момента – рационален и емоционален. Вие пишете, че емоционалният в определени случаи има превес. Тук важи ли правилото: „разум в емоцията“ и „емоция в разума“?

7. Заключение

В заключение, дисертацията е цялостно, задълбочено и добросъвестно научно изследване в актуална и значима научна област, съдържа съществени научни приноси в областта на Икономическата психологията и икономическите процеси. Докторантката познава достатъчно добре основната литература за научните теории и концепции за икономиката; психологическите направления в икономиката; дефиниране на взаимовръзка между Икономика и Психология; моделиране на избора, процеси и нива на вземане на решение в МИО; съотношението рационалност - емоционалност в процеса за вземане на решение, може ясно да формулира изследователски проблеми, да анализира, систематизира и критично да осмисля класическите и новите теории и концепции, да конструира изследователски апарат, да провежда емпирично изследване, да прави аргументирани изводи и да обосновава предложения за подобрене на съществуващата практика.

Това ми дава основание за **положително заключение**, че дисертационният труд съответства на изискванията на ЗРАСРБ, на Правилника

за неговото приложение, както и на Правилника за провеждането на конкурси за придобиване на научни степени в УНСС, поради което с **пълна убеденост предлагам** на уважаемото жури да гласува за присъждането на **Ивет Тилева** исканата образователна и научна степен **“доктор”**.

София, 10 февруари 2020 година

ПОДПИС:

(проф. д-р Лалка Борисова)